

3. predavanje –
napetosti: od kje,
zakaj, kam

OSNOVE GLASBENE TEORIJE

Jakob Barbo

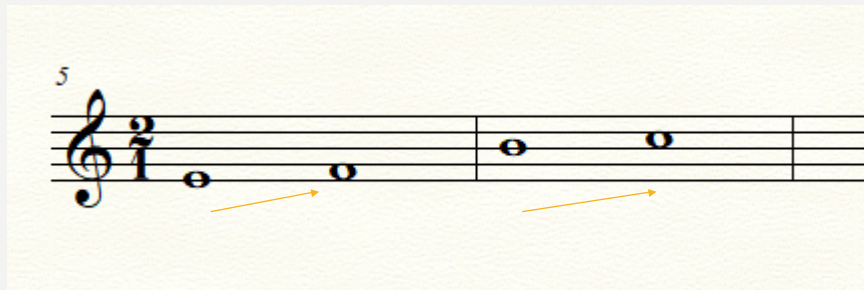
ELEMENTI NAPETOSTI V TONALNI GLASBI

MojeZnanje.si

POL TON KOT VIR NAPETOSTI

- Vsak tetrakord vsebuje napet postop poltona (male sekunde)
- Mala sekunda zahteva razvez (v C-duru F v E, navzdol, in H v C, navzgor)

STAROCERKVENE LESTVICE (MODUSI)

- Dur (jonski) in mol (eolski modus) do renesanse nista prevladujoča
- Obstajajo lestvice, ki jih dobimo, če bi danes igrali po belih tipkah klavirja z začetkom na različnih tonih
- **Modus določa napetnostni odnos med toni, med katerimi je eden osrednji (nota finalis)**

dorski

frigijski

lidijjski

Z rdečo je označena nota finalis – osrednja nota, na katero se je fraza začela ali končala (predhodnica tonike)

Z modro je označena nota repercussa – nota, ki je z noto finalis v napetem odnosu (predhodnica dominante)

SOZVOČJA 2

- Kaj se zgodi, če zvenijo hkrati 4 ali več tonov?
- Kaj se zgodi, če zamenjamo vertikalni vrstni red tonov v akordu (če je v basu različen ton)?

ČETVEROZVOKI (SEPTAKORDI)

- Septakord – oklepajoči interval je septima
- V glasbi (z izjemami), zlasti popularni, jih najdemo redko
- V klasični glasbi razcvet v času baroka

GRADNJA SEPTAKORDA/ČETVEROZVOKA

- Trozvok – dve terci ena na drugi
- Četverozvok – tri terce ena na drugi
- Možne kombinacije:
 - ~~Velika + velika + velika~~
 - Velika + velika + mala – zvečan z veliko septimo (zv \vee 7)
 - Velika + mala + velika – durov z veliko septimo (dv7)
 - Velika + mala + mala – durov z malo septimo (dm7/D7)
 - Mala + velika + velika – molov z veliko septimo (mv7)
 - Mala + velika + mala – molov z malo septimo (mm7)
 - Mala + mala + velika – zmanjšan z malo septimo (zmm7)
 - Mala + mala + mala – zmanjšan z zmanjšano septimo (zmzm7/zm7)

KAKO POSTAVITI DOLOČEN SEPTAKORD

- Npr. molov z veliko septimo:
 1. postavimo molov kvintakord na zahtevan ton;
 2. veliko septimo dobimo tako, da nad zadnji ton kvintakorda postavimo ton, ki ustreza pravilu: mala sekunda oktavo nižje da veliko septimo oktavo višje, velika sekunda pa malo septimo (KOT PRI SEKSTAH)!

Poglej si primer!

GALLUS

(pripravljen) zadržek – priprava +
nastop + razvez

https://youtu.be/Z_xHE9D2-zg

- Eden prvih, ki jih izdatno uporablja v glasbi
- **Vloga (pripravljenega) zadržka, ki se razveže navzdol!**

XIV. Cogitate miseri

Iacobus Gallus

Cantus

Altus

Tenor

Bassus

Co - gi - ta - te mi - se - ri,

Co - gi - ta - te mi - se -

MojeZnanje.si

MONTEVERDI

- Nepripravljena septimal!

nastop – razvez

9

che col nome an-co-ra, d'a-mar, ahi las-so! che col nome anco-

che col nome an-co-ra, d'a-mar, ahi las-so! che col nome anco-

che col nome an-co-ra, d'a-mar, ahi las-so! che col nome anco-

che col nome an-co-ra, d'a-mar, ahi las-so! che col nome anco-

che col nome an-co-ra, d'a-mar, ahi las-so! che col nome anco-

BACH

<https://www.youtube.com/watch?v=wqJDn5LLJHY>

- Mnogo - septakordov, a redko brez priprave (za razliko od Monteverdija, ki je živel prej)

Rud. Frie

338. Was Gott thut, das ist wohlgethan
(Cant. 144. Nimm, was dein ist. B. A. 30, 87)

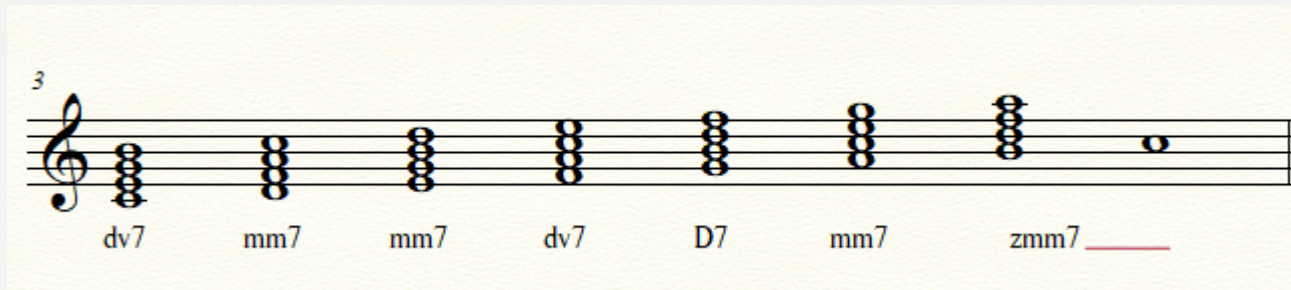
priprava – nastop – razvez

Was Gott thut, das ist wohlgethan, es bleibt gerecht sein Wille;
wie er fängt meine Sachen an, will ich ihm halten stille.

MojeZnanje.si

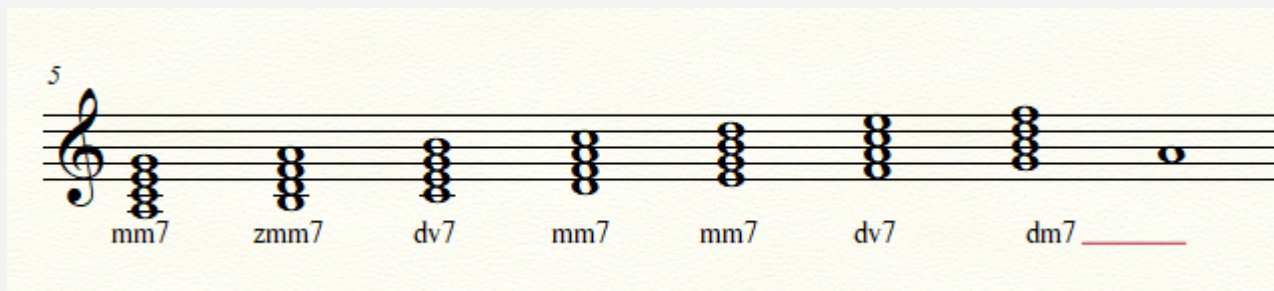
DUR

- Na glavnih stopnjah najdemo durove akorde, na V. dominantni septakord
- Stranske stopnje so molove, sedma je zmm7 in ne ZM7
- Napeta lestvica

NARAVNI MOL

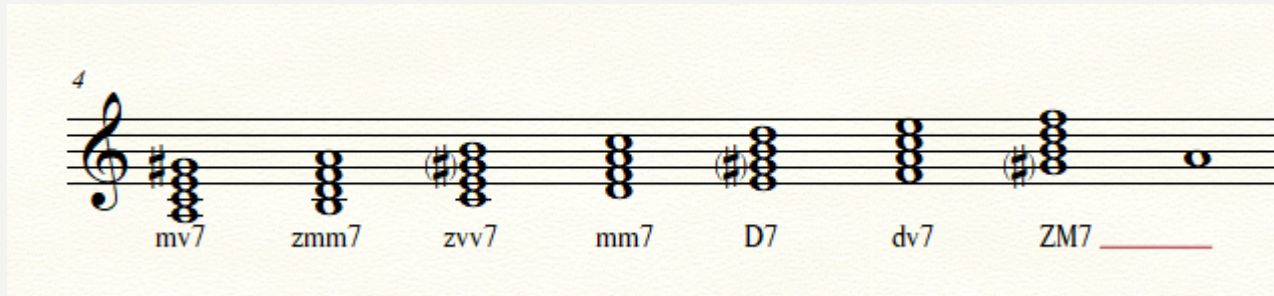

- Glavne stopnje so molove – manjša napetost na V. stopnji
- Sedma stopnja ni dominantni septakord, ampak dm7, ker je dominantni lahko le na V. stopnji!
- Stranske stopnje so durove ali zmanjšanje

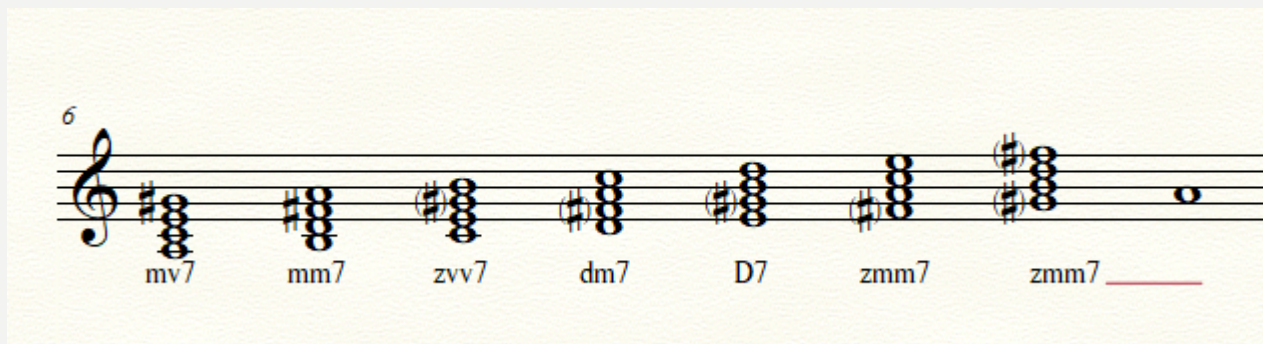
- D7 in dm7 sta po zgradbi enaka, po funkciji pa ne (D7 je akord na dominant oz. V. stopnji)
- ZM7 in zmzm7 sta po zgradbi enaka, po funkciji pa je ZM7 akord na vii. stopnji.

HARMONIČNI MOL

- Karakterni subdominanta in dominanta sta molovi, **dominanta durova zaradi napetosti !**
- Na vii. stopnji je najbolj napet ZM7

MELODIČNI MOL

- Ohrani karakterno prvo stopnjo, vendar občutek dura daje ostali glavni dve, ki sta durovi
- Na V. stopnji dominantni septakord
- Edina z zvečanim akordom na III. stopnji

NADALJEVANJE

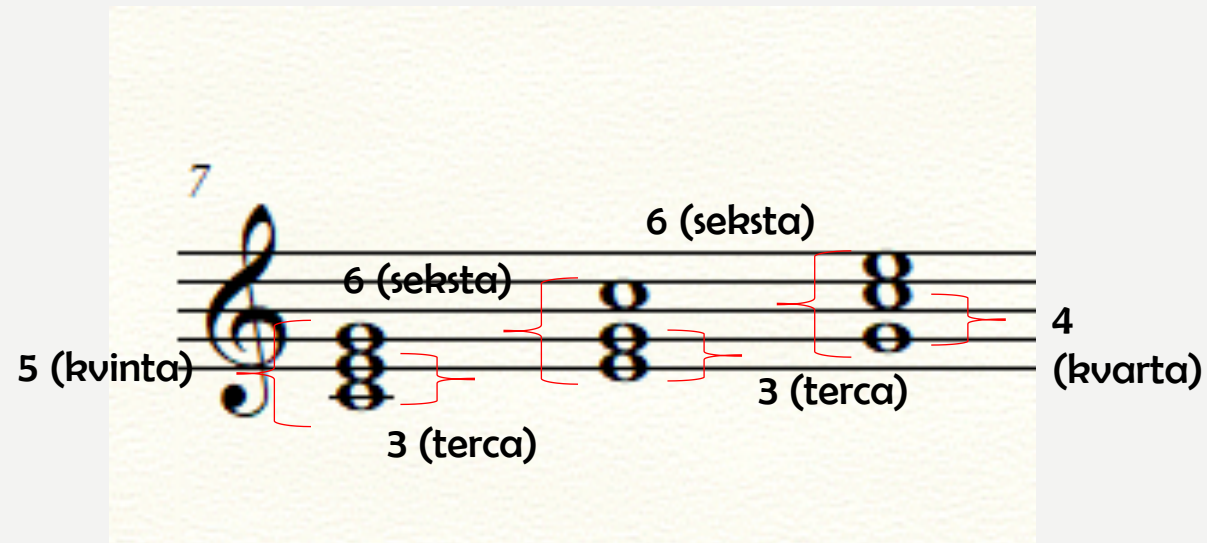
MojeZnanje.si

OBRATI KVINTAKORDOV

- 1. obrat – sekstakord
- 2. obrat - kvartsekstakord

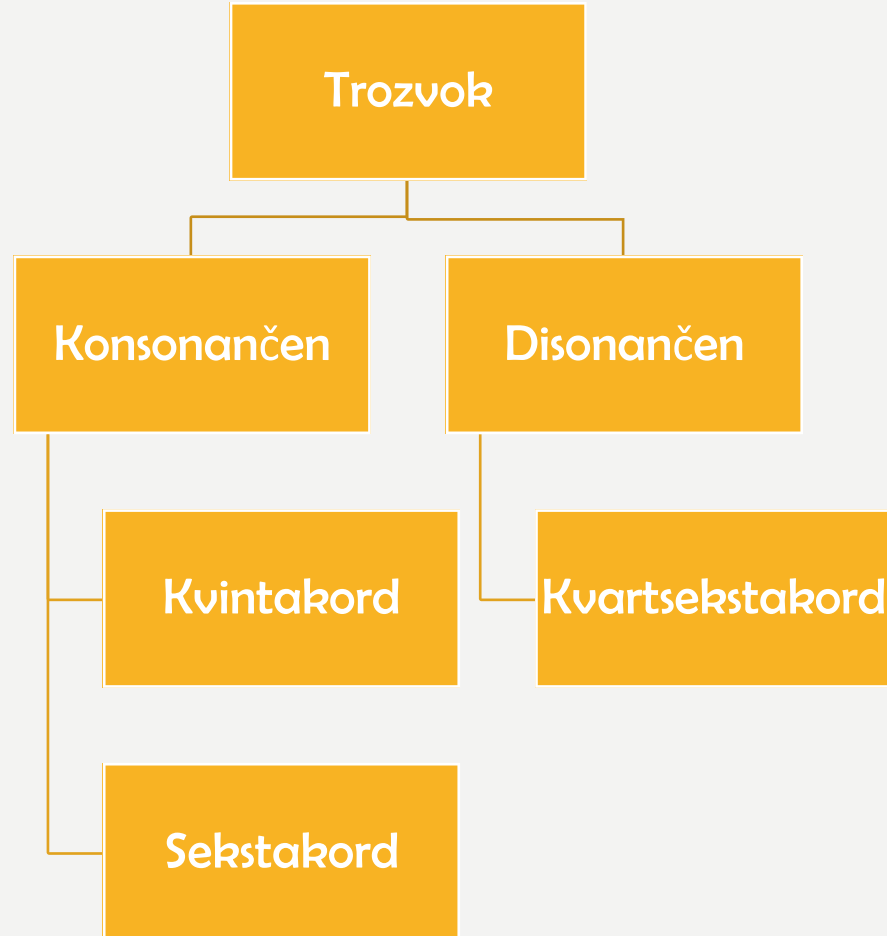
POIMENOVANJE

D53 – D63 – D64

DELITEV V RENESANSI

KVINTAKORD IN SEKSTAKORD

- Kvintakord najbolj stabilen, zato je osnovna oblika in najpogostejši akord
- Sekstakord je manj stabilen (je labilen), zato je redkejši
- Kvartsekstakord se v glasbo začne urivati v pozni renesansi (odločilen prispevek Gallusa), uveljavi pa se v baroku

RAZMERJE MED KVINTAKORDI IN SEKSTAKORDI

<https://www.youtube.com/watch?v=wl5iST98hA>

7

S. tar sot - to fi - ne - stra, Lan - tze buon com - pa - gnon.

A. tar sot - to fi - ne - stra, Lan - tze buon com - pa - gnon.

T. 8 tar sot - to fi - ne - stra, Lan - tze buon com - pa - gnon.

B. tar sot - to fi - ne - stra, Lan - tze buon com - pa - gnon.

The image shows a musical score for a four-part setting of a song. The staves are labeled S. (Soprano), A. (Alto), T. (Tenor), and B. (Bass). The lyrics are 'tar sot-to fi-ne-stra, Lan-tze buon com-pa-gnon.' The key signature has one flat (B-flat). The time signature is 3/4. The Soprano staff starts with a treble clef and a sharp sign. The Alto staff starts with a treble clef. The Tenor staff starts with a treble clef and a sharp sign. The Bass staff starts with a bass clef. A blue circle highlights a chord in the Bass staff, which consists of a B-flat note and a D note.

MojeZnanje.si

12

S. di-ri, di-ri, don, don, don, don, don, don, don, di-ri, di-ri, don, don, don, don.

A. di-ri, di-ri, don, don, don, don, don, don, don, di-ri, di-ri, don, don, don, don.

T. di-ri, di-ri, don, don, don, don, don, don, don, don, don, don, di-ri, di-ri, don, don, don, don.

B. di-ri, di-ri, don, don, don, don, don, don, don, di-ri, di-ri, don, don, don, don.

BAROK

- Kvartsekstakord zlasti kot t.i. kadenčni kvartsekstakord se začne pogosto uporabljati v baroku pred zaključkom fraze
- Razcvet tudi v klasicizmu
- <https://www.youtube.com/watch?v=DsUWFVKJwBM>

A musical score snippet for a four-part setting, likely a chorale, in D major (two sharps). The score is numbered 41. It features four staves: three treble clefs and one bass clef. The lyrics are: "tis ex - a - mi - ne." The final measure of the phrase is highlighted with a pink background, and the final chord is highlighted with a green background. This chord is a cadential quartal sextachord, consisting of the notes A, C, E, and G, which are stacked in a quartal fashion (A-C, C-E, E-G).

VEČ KOT ČETVEROZVOKI?

Monteverdi

https://www.youtube.com/watch?v=bKTQQ28sSNo&list=RDbKTQQ28sSNo&start_radio=1

9

che col nome an-co - ra, d'a mar, ahi las - so!

che col nome an-co - ra, d'a mar, ahi las - so!

che col nome an-co - ra, d'a mar, ahi las - so! che col nome anco -

che col nome an-co - ra, d'a mar, ahi las - so! che col nome anco -

che col nome an-co - ra, d'a - mar, ahi las - so! che col nome anco -

MojeZnanje.si

CLUSTRI

- Sozvočja, pri katerih toni ne nastopajo kot predstavniki funkcij, ampak učinka
- Ligeti – zvočne ploskve (<https://www.youtube.com/watch?v=JWlwCRIVh7M>)

PANDIATONIKA

- Pandiatonični akordi - akordi, ki nefunkcijsko uporabljajo tone, ki jih najdemo znotraj lestvice

POLITONALNOST

- Akordi, ki so presečišča dveh tonalitet z različnimi predznaki (npr. C-dur + A-dur)
- Stravinski (<https://www.youtube.com/watch?v=rP42C-4zL3w>)

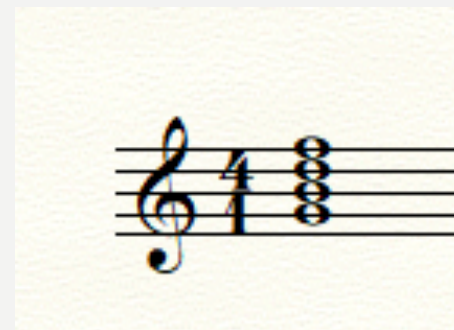

ELEMENTI NAPETOSTI V TONALNI GLASBI

- Dobra glasba kateregakoli časa in okusa je NAPETA
- Napetosti izhajajo iz osnovnega materiala, iz katerega glasba nastaja – LESTVICE
- **Tonalna glasba** – glasba, ki nastane upoštevajoč zakonitosti napetosti znotraj ene ali več različnih lestvic (tonalitet)

DOMINANTNI ČETVEROZVOK (SEPTAKORD)/D7

- Četverozvok (durov z malo septimo), ki leži na V. stopnji dura ter harmoničnega in melodičnega mola
- Nastopa v treh obratih:
 1. Dominantni kvintsektakord
 2. Dominantni terckvarakord
 3. Dominantni sekundakord

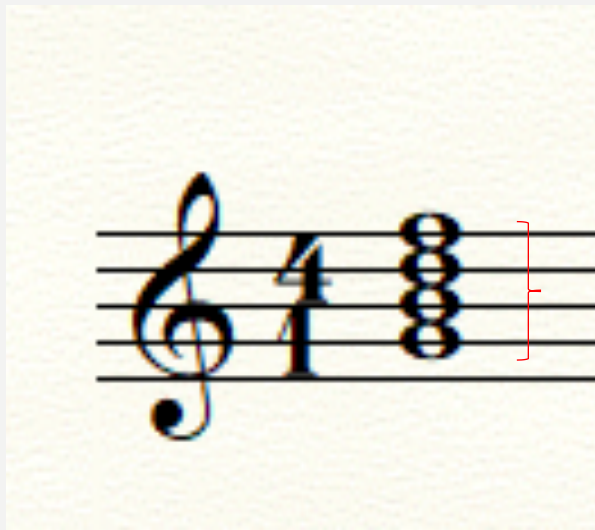

C/c: V7

MojeZnanje.si

DOMINATNI SEPTAKORD

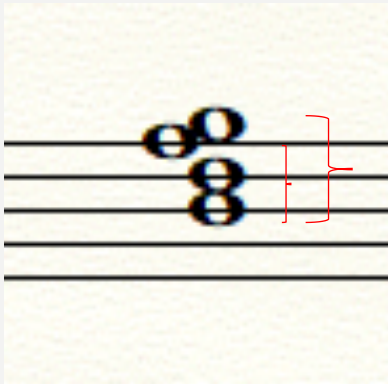

Septakord (septimal obsega)

MojeZnanje.si

DOMINANTNI KVINTSEKSTAKORD

- Nad basovskim tonom sta kvinta in seksta
- D65

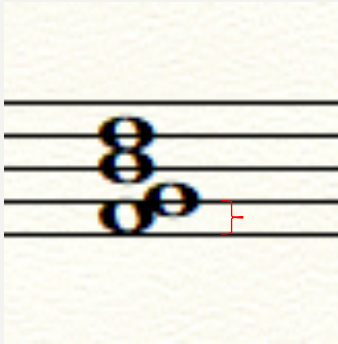

DOMINANTNI TERCKVARTAKORD

- Nad basom terca in kvarta – vedno povemo le tisto, kar je bistveno za razumevanje akorda
- D43

DOMINANTNI SEKUNDAKORD

- Sekunda nad basom je bistvena
- D2

KAKO NASTANE?

- Pravilo harmonije: akordu v štiriglasju podvojimo osnovni (najnižji ton)
- Septima D7 nastopa kot prehajalni ton med podvojenim osnovnim tonom dominantnega kvintakorda in terco toničnega kvintakorda (sprva torej nesamostojno)
- Dokončno se septima v vseh treh osvobodi v klasicizmu (ne nastopa več pripravljeno)

SEPTIMA D7 NASTOPA KOT PREHAJALNI TON MED PODVOJENIM OSNOVNIM TONOM DOMINANTNEGA KVINTAKORDA IN TERCO TONIČNEGA KVINTAKORDA (SPRVA TOREJ NESAMOSTOJNO).

<https://www.youtube.com/watch?v=XVa3nR-2bVc>

I Choral vs.1 EWV 227 Johann Sebastian Bach 1685 - 1750

1 (7)

I, II Je - su, mei - ne Freu - de,
ach wie lang, ach lan - ge

A Je - su, mei - ne Freu - de,
ach wie lang, ach lan - ge

T Je - su, mei - ne Freu - de,
ach wie lang, ach lan - ge

B Je - su, mei - ne Freu - de,

KLASICIZEM IN NEPRIPRAVLJENA SEPTIMA V VSEH OBRATIH

- https://www.youtube.com/watch?v=O2u4Jf_aNPI

OUVERTURE. 3

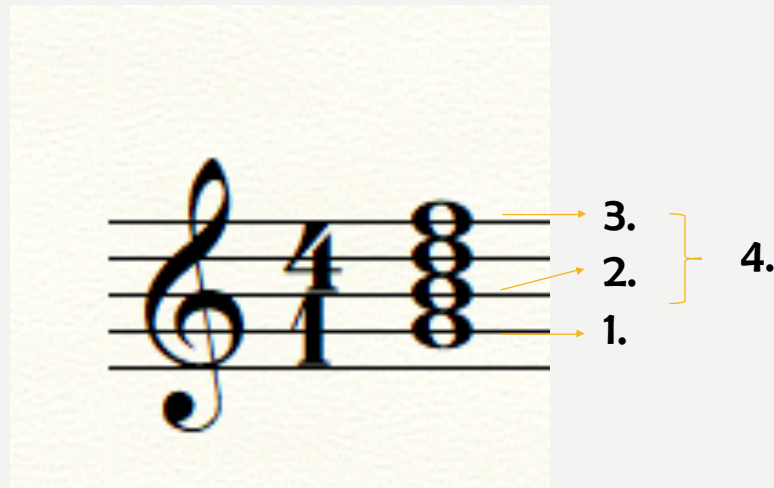
Adagio.

The image displays a musical score for an Overture, marked Adagio. The score is written for piano and features a key signature of two flats. The first system shows a piano introduction with a forte (f) dynamic, followed by a piano (p) section with a triplet. The second system continues with a piano (p) section, marked with crescendos and piano dynamics. A red circle highlights a specific chord in the first system, and a yellow box highlights a section of the second system.

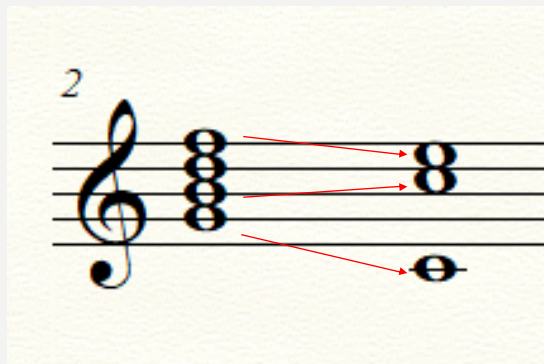

ZAKAJ TAKO NAPET?

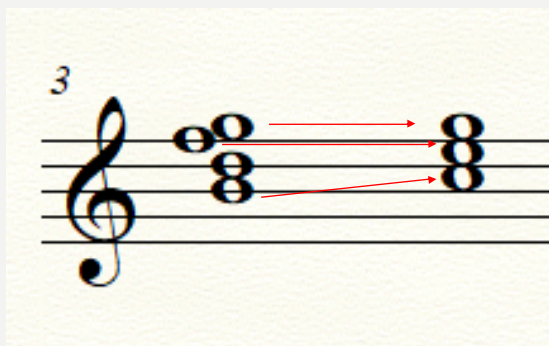
- Ton dominante v basu (1.)
- Vodilni ton kot terca dominantnega septakorda (vodilni ton z razvezom navzgor) (2.)
- Septima kot vodilni ton z razvezom navzdol v terco toničnega kvintakorda (3.)
- Tritonus (4.)

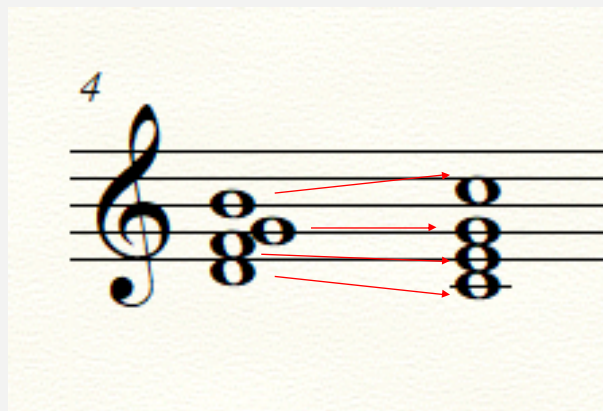
RAZVEZ D7

RAZVEZ D65

RAZVEZ D43

- razvezuje se navzven

MojeZnanje.si

RAZVEZ D2

- razvezuje se v tonični
sextakord (ne
kvintakord)!

MojeZnanje.si

AKORDI NA STOPNJAH NARAVNEGA MOLA

t

s

d

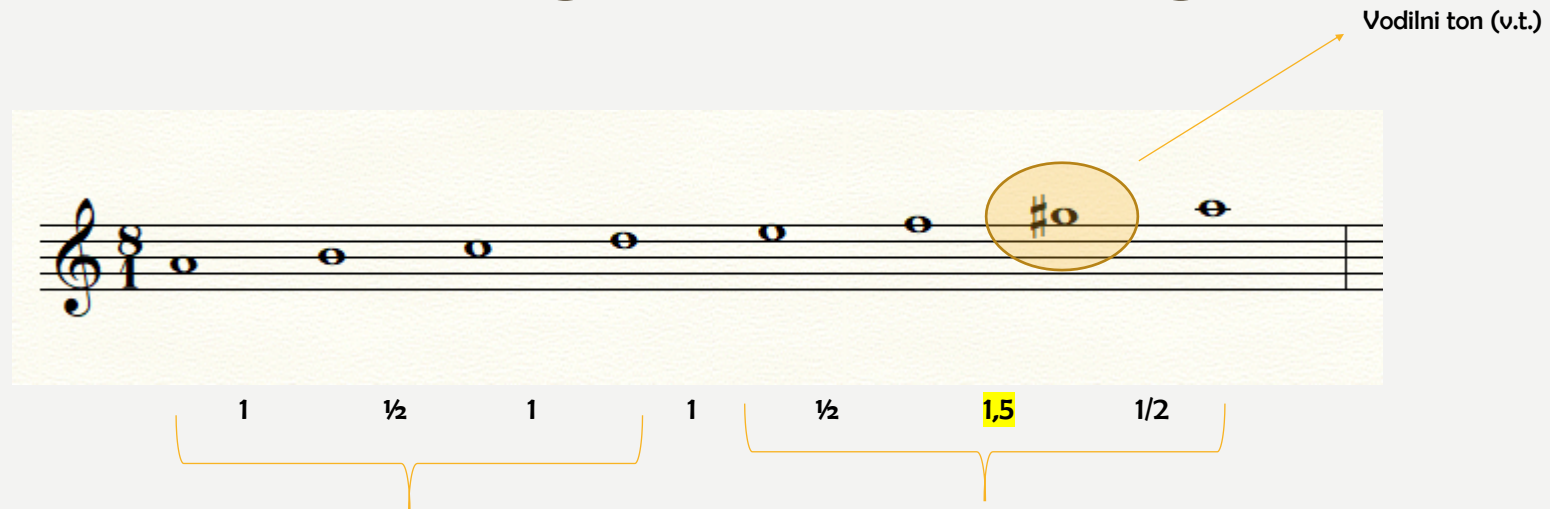
t

Molove lestvice
= molove
glavne stopnje

Dominanta je napeta takrat, ko
je na njej durov akord (posledica
vodilnega tona) – ta lestvica
zato ni najbolj napeta

HARMONIČNI MOL

- Različno zaporedje intervalov po tetrakordih
- Ima vodilni ton
- Ton in pol redkost

AKORDI NA STOPNJAH HARMONIČNEGA MOLA

A musical staff in treble clef showing a sequence of eight chords. The chords are labeled below the staff: m53, zm53, zv53, m53, D53, D53, zm53, m53. The notes of each chord are represented by black dots on the staff lines. The third chord (zv53) and the fifth chord (D53) are circled in orange. Below the staff, the letters 't', 's', 'D', and 't' are positioned under the first, third, fifth, and seventh chords respectively. The 'D' is highlighted in a yellow box. An orange arrow points from the 'D' box to the text 'Vodilni ton prinese tudi durovo dominanto!'.

2

m53 zm53 zv53 m53 D53 D53 zm53 m53

t s **D** t

Vodilni ton prinese tudi
durovo dominanto!

VAJA

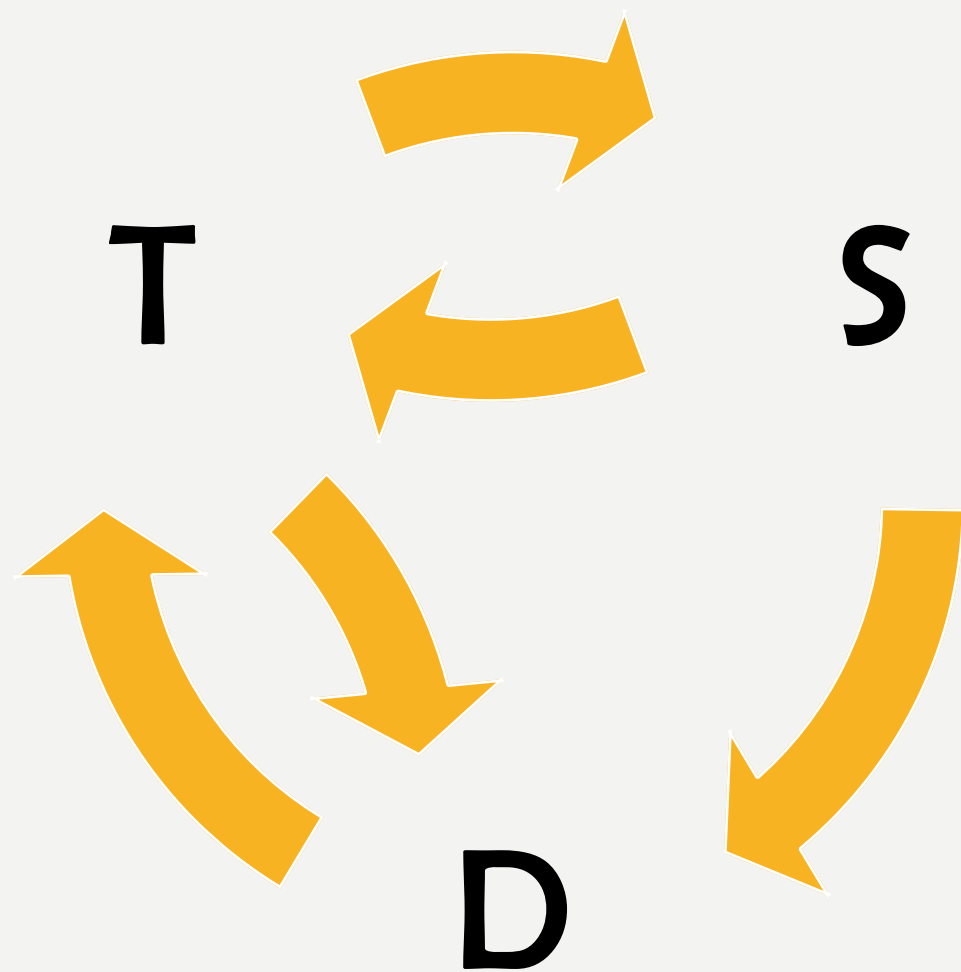
- Zapiši dominantni septakord v D-duru z vsemi obrati. Nato jih pravilno razveži!

UVOD V FUNKCIONALNOST

- Funkcionalna harmonija – harmonija, ki se odvija znotrja lestvice in upošteva načela napetosti, ki veljajo v njej (manj napetim sozvožčem sledijo bolj napeta)
- Razcvet v dobi baroka kot sprememba od napetostno neurejene renesanse
- Ideal glasba Johanna Sebastiana Bacha

TRI “NAPETOSTNA” OBMOČJA

- Subdominantno – IV, II (VI.)
- Dominantno – V., VII. (III.)
- Tonično – I., VI., (III.)
- Točno določena pravila sledenja akordov znotraj teh območij:

Rud. Frie

338. Was Gott thut, das ist wohlgethan

(Cant. 144. Nimm, was dein ist. B. A. 30, 87)

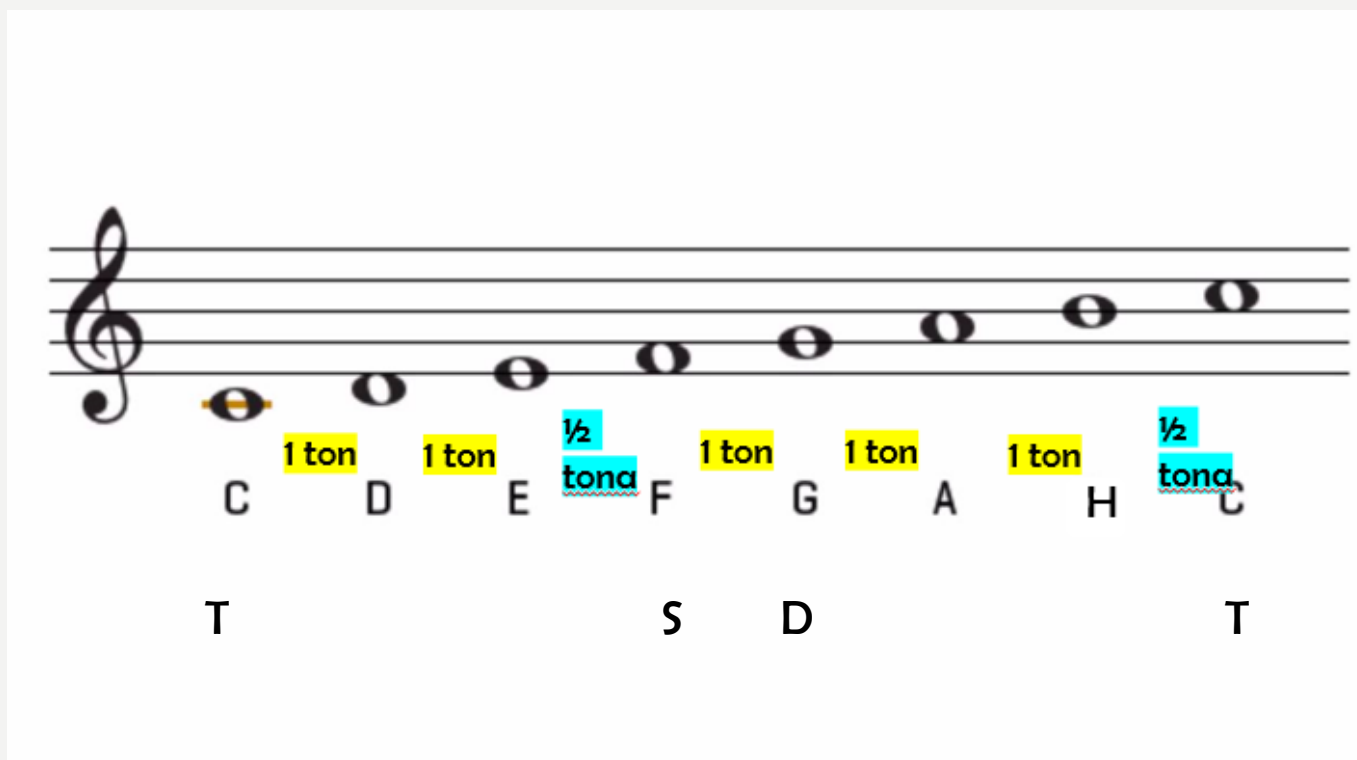
Was Gott thut, das ist wohlge.than, es bleibt gerecht sein Wil - le;
wie er fängt meine Sa.chen an, will ich ihm hal - ten stil - le.

The image shows a musical score for a hymn. It features a treble and bass staff with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The melody is written in the treble staff, and the bass staff provides a harmonic accompaniment. The lyrics are written below the notes. The score is divided into measures by vertical bar lines. The final measure of the piece is marked with a double bar line and repeat dots.

T T D6 T S(p) T6 D T S D S(p) T S6 S D T

T, S, D V C-DURU (GLAVNE STOPNJE)

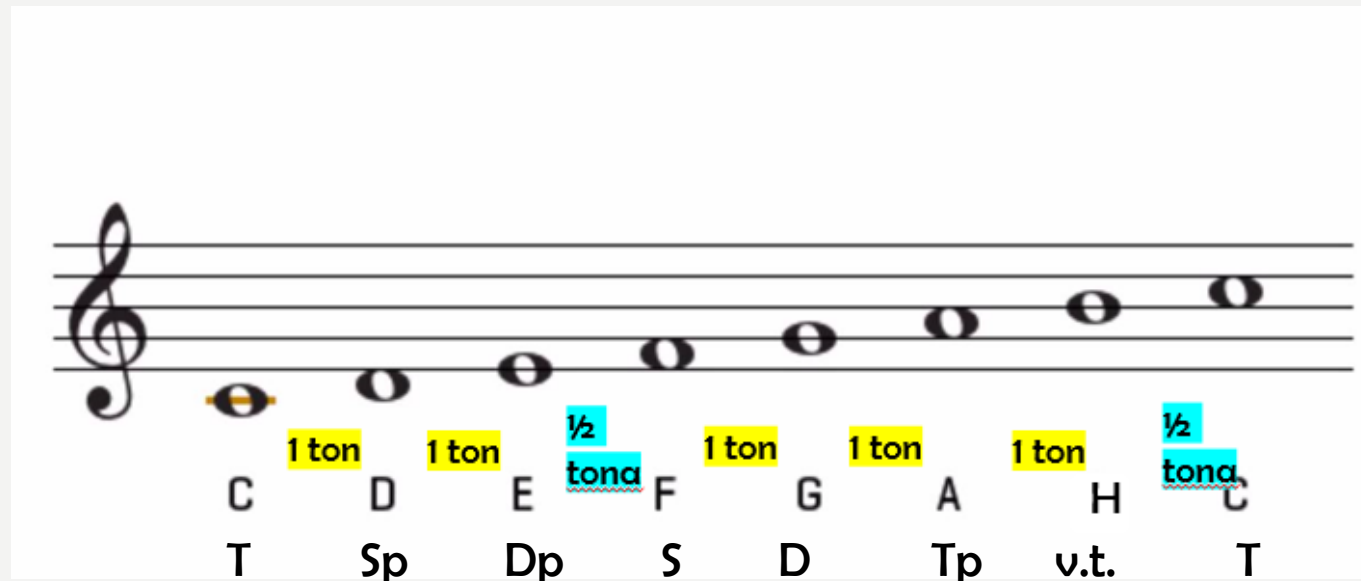
Vsi so durovi –
zato so glavne
stopnje!

MojeZnanje.si

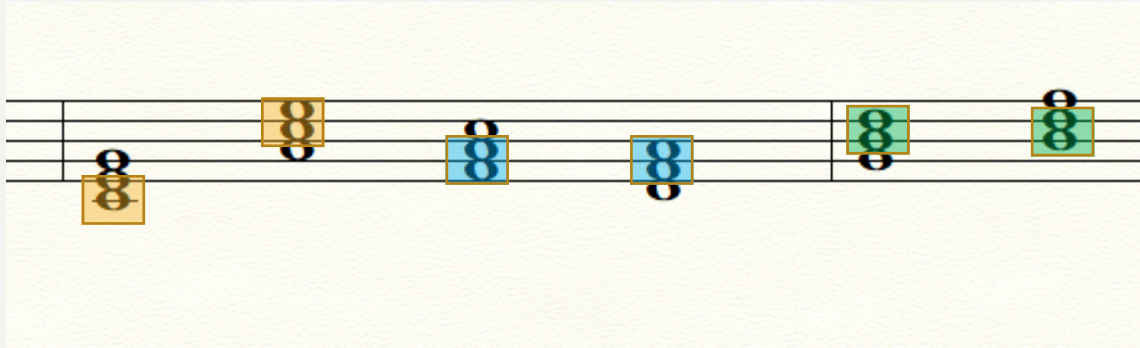
STRANSKE STOPNJE

- tudi “paralelne stopnje” – nastopajo kot substitut glavnih stopenj (akordi na njih prav tako zamenjajo akord glavne stopnje)

T – tonika
Sp – subdominantna paralela
Dp – dominantna paralela
S – subdominanta
D – dominanta
Tp – tonična paralela
v.t. – vodilni ton

MENJAVE AKORDOV

Pri rabi paralelnih akordov se ohrani
karakterna terca posameznega akorda
določenega območja

POGOSTA MENJAVA KVINTAKORD GLAVNE ZA SEKSTAKORD STRANSKE

- Zakaj?
 - Uho kot nosilca funkcije zaznava basovski ton!
- Pogosto menjamo:
 - kvintakord subdominante s sekstakordom subdominantne paralele,
 - kvintakord dominante s sekstakordom sedme stopnje (v tem primeru basovski ton ni enak!)
 - kvintakord tonike s sekstakordom šeste stopnje (vendarle redkeje).

NAJBOLJ POGOSTA MENJAVA

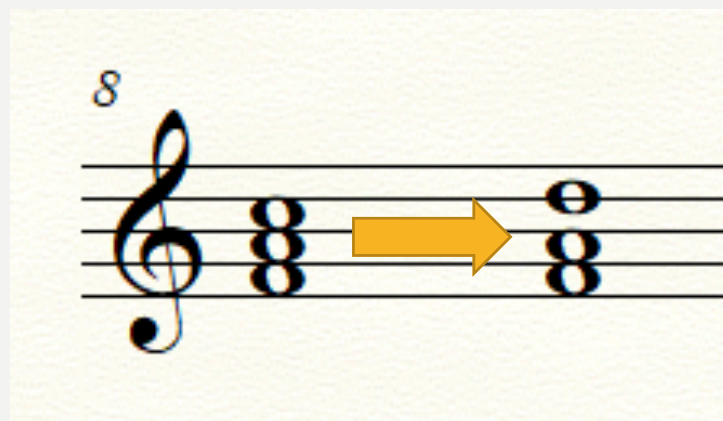
- Subdominantni akord zamenjamo s sesktakordom subdominantne paralele (ohrani se isti basovski ton)

338. Was Gott thut, das ist wohlgethan
(Cant. 144. Nimm, was dein ist. B. A. 30, 87)

Was Gott thut, das ist wohlge.than, es bleibt gerecht sein Wil - le;
wie er fängt meine Sa.chen an, will ich ihm hal - ten stil - le.

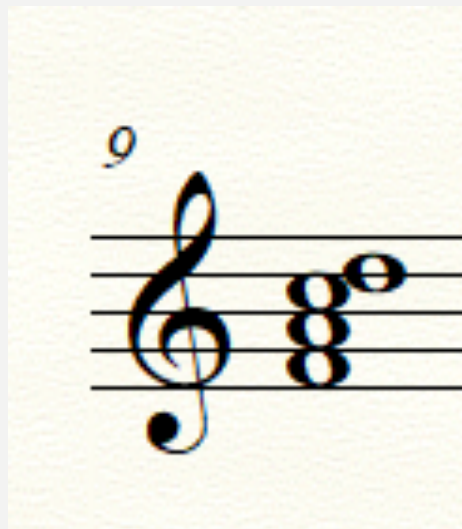
T T D6 T S(p) T6 D T S D S(p) T S6 S D T

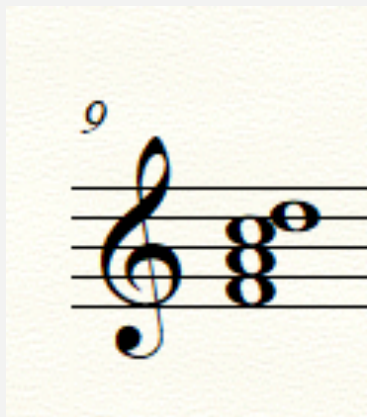
MojeZnanje.si

?

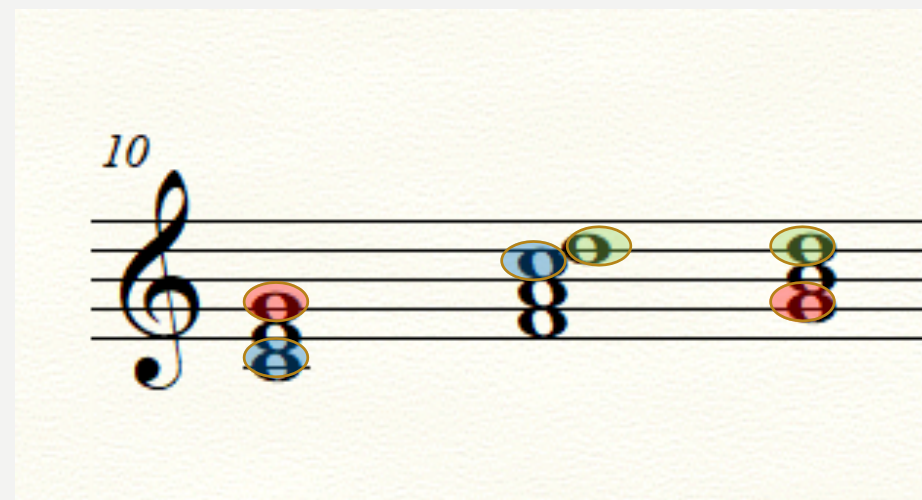

MojeZnanje.si

SUBDOMINANTI KVINTAKORD Z DODANO SEKSTO (*SIXTE AJOUTÉE*)

Na ta način so vsi akordi sosednjih glavnih stopenj povezani z enim tonom:

338. Was Gott thut, das ist wohlgethan

(Cant. 144. Nimm, was dein ist. B. A. 30, 87)

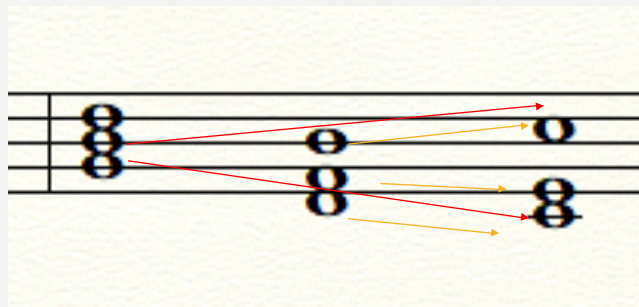
The image shows a musical score for a hymn. It consists of two staves, a treble staff and a bass staff, both in G major (one sharp) and common time (C). The melody is in the treble staff, and the bass staff provides a harmonic accompaniment. The lyrics are written below the staves. A vertical yellow highlight is placed over the final measure of the music, which corresponds to the words 'stil - le'.

Was Gott thut, das ist wohlge.than, es bleibt gerecht sein Wil - le;
wie er fängt meine Sa.chen an, will ich ihm hal - ten stil - le.

T T D6 T S(p) T6 D T S D S(p) T S6 S65 D T

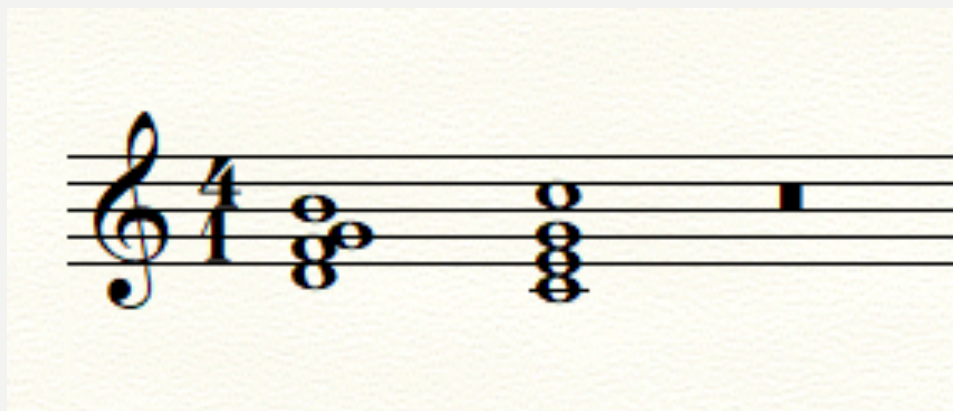
MENJAVA DOMINANTE ZA SEKSTAKORD SEDME STOPNJE

Imata podoben razvez

MojeZnanje.si

- Namesto sekstakorda sedme lahko uporabimo dominantno terckvartakord (enak ton v basu)